

СООБРАЌАЈНО-БЕЗБЕДНОСНАТА СОСТОЈБА НА ПАТИШТАТА ВО МАКЕДОНИЈА

- К Р А Т К А А Н А Л И З А -

Сообраќајот е една од егзистенцијалните функции на човекот во денешното современо живеење и исклучително важна организирана општествена и човекова дејност. Според светските статистички податоци се покажува дека актуелното ниво на развој на сообраќајот негативно влијае врз неговата безбедност. Покрај неговата основна цел за поврзување на определени места, особено е значаен и аспектот „да се сообраќа со што помалку негативни ефекти“¹. При функционирањето во патниот сообраќаен систем, многубројните и разновидни субјекти учествувајќи во разновидни својства и активности (возачи, патници, пешаци и др.) предизвикуваат одредени неповолни состојби по безбедноста во сообраќајот на патиштата. Тие најчесто се манифестираат како разновидни појави и состојби на загрозувања и опасности, а поради кои како последица се продуцираат сообраќајни несреќи.²

Во Македонија, секоја година во периодот 2008-2017 година³, во просек се случувале по 4.141 сообраќајна несреќа во која имало загинати, потешко и/или полесно повредени лица (во кои не се опфатени сообраќајните несреќи со материјална штета). Притоа, животот го губеле во просек 158 лица, а потешко и полесно биле повредени по 6.285 лица.

И покрај заложбите и напорите на надлежните субјекти, сепак во последните години не е забележано извесно намалување на бројот на сообраќајните несреќи, ниту бројот на загинати лица. Сè уште, децата се жртви на сообраќајните несреќи на патиштата низ државава. Безбедносните состојби во патниот сообраќај во Република Македонија се доста сериозни и ситуацијата е алармантна. Неопходно е потребно креирање на конкретни превентивни мерки и решенија, кои ќе најдат реална примена во сообраќајот, со цел негово оптимално одвивање, со сведување на минимално ниво на штетните последици кои неминовно произлегуваат од него. Причините за големиот број на сообраќајни несреќи најмногу се наоѓаат во субјективниот фактор – човекот, што упатува на заклучокот дека анализата на безбедноста во патниот сообраќај, првенствено треба да биде насочена кон проучување на одговорноста и карактеристиките на човекот како учесник во сообраќајот. Учесниците од една страна се директни причинители за настанување на сообраќајни несреќи, но истовремено и директни жртви од нив. Тие може да настрадаат поради

¹ Lipovac, K., Bezbednost saobraćaja, Službeni list SRJ, Beograd, 2008, стр. 4

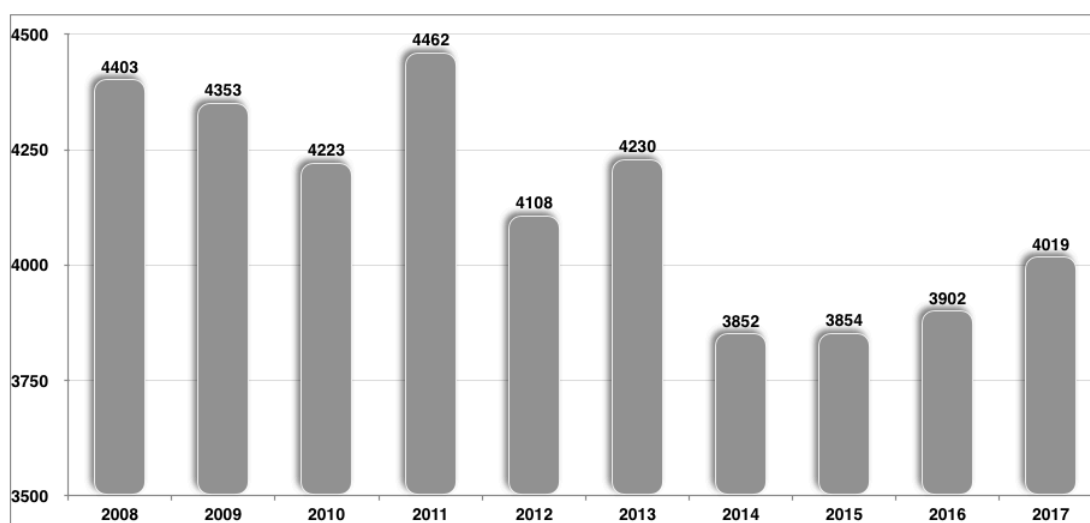
² Мургоски, Б., Етиолошки проблеми при истражувањето на сообраќајните несреќи, Годишник на Факултетот за безбедност, Скопје, 2010, стр. 187

³ пресметано според податоците од Министерството за внатрешни работи, објавени на официјалната интернет страница

опасните (неправилни, непрописни, неодговорни) однесувања на другите учесници, но и поради сопствените грешки.

Опасноста која тие ја предизвикуваат може да се опише како критична комбинација на настани, услови и околности во сообраќајот која кога не е во рамнотежа (еден или повеќе од овие компоненти реагираат неправилно) може да резултира со сообраќајна несреќа. Притоа, може да се констатира дека безбедноста во патниот сообраќај е еден од најкомплексните проблеми во човековото општество и затоа се неопходни континуирани заложби од страна на надлежните и заинтересираните субјекти за намалување на бројот на сообраќајните незгоди и нивните последици, а како крајна цел подобрување и унапредување на безбедноста на сообраќајот на патиштата.⁴

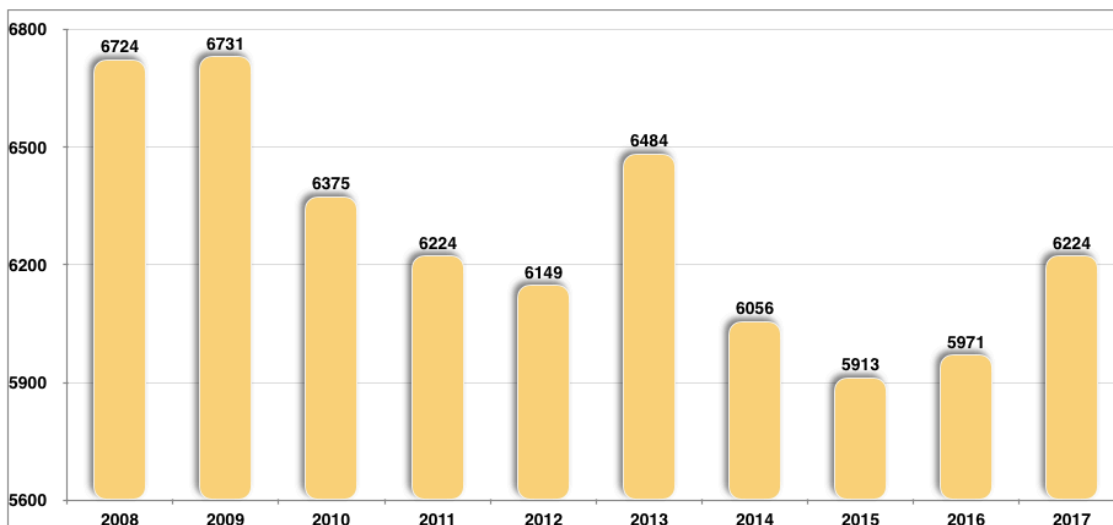
Следењето и анализата на трендовите со сообраќајните несреќи во патниот сообраќај претставува значаен сегмент од активностите во областа на управувањето со безбедноста во патниот сообраќај. На тој начин, во релативно долг временски период, се дава можност да се воочат одредени параметри и карактеристики на безбедноста во патниот сообраќај, со што може да се даде оценка на успешноста на актуелните мерки и активности, да се изврши проценка на идната состојба, т.е. да се даде прогноза за во иднина.

Графикон 1. Сообраќајни несреќи со настрадани лица во периодот 2008-2017 година низ патиштата во Република Македонија

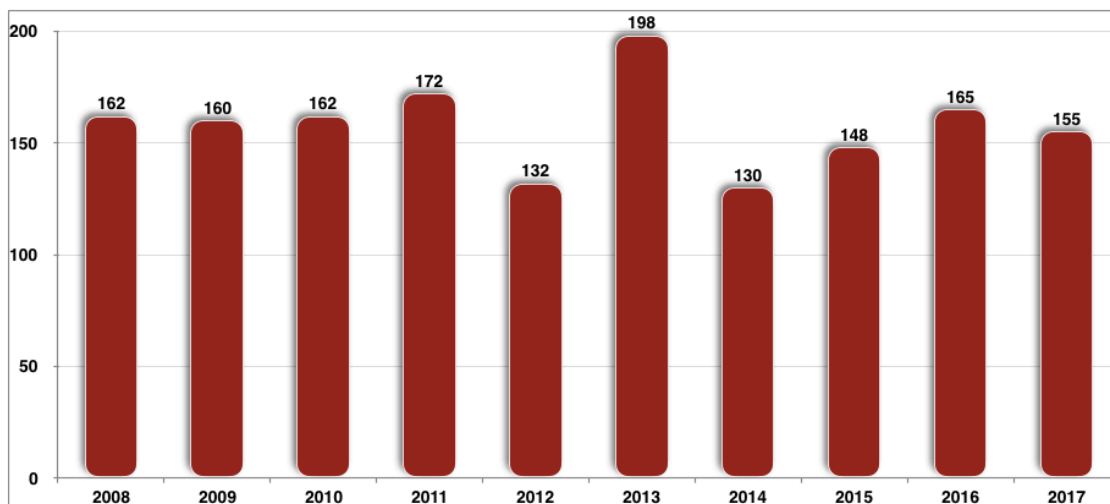
Низ патиштата во Република Македонија во периодот 2008-2017 година (графикон 1) во просек се случувале по 4.141 сообраќајна несреќа со повредени (полесно и/или потешко) и/или загинати лица (во кои не се опфатени сообраќајните несреќи со материјална штета). Најмалку вакви сообраќајни несреќи се случиле во 2014 година (3.852), а најмногу во 2011 година (4.462).

⁴ Murgoski, B., Babanoski, K., Police-preventive activities for reducing road traffic delinquency in the Republic of Macedonia), Thematic proceedings, International scientific conference Archibald Rheiss Days, Academy for Criminal Investigation and Police Studies, 01-02.03.2012, стр. 211-227

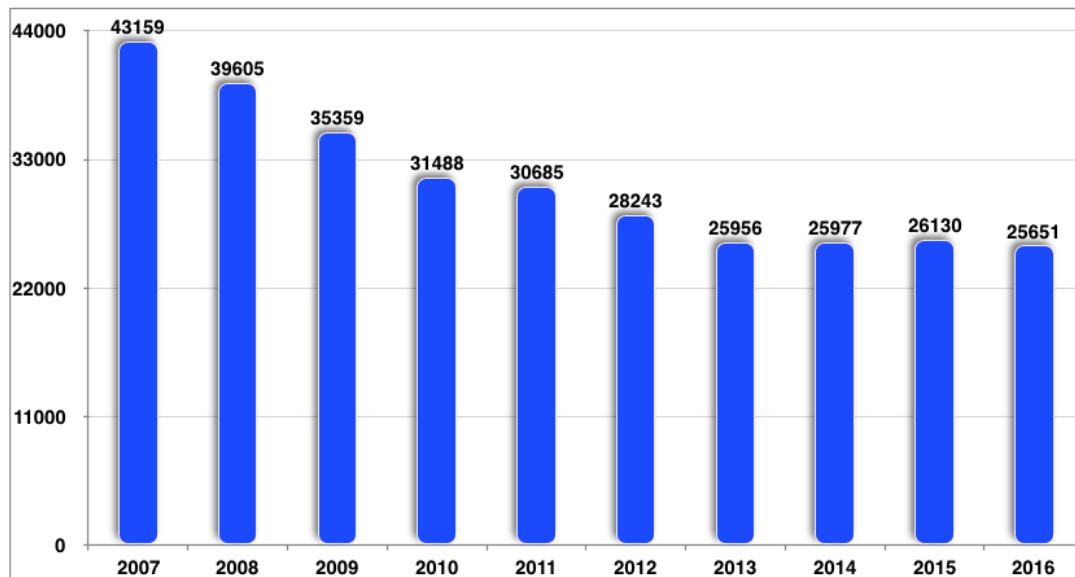
Графикон 2. Полесно и потешко повредени лица во сообраќајните несреќи во периодот 2008-2017 година низ патиштата во Република Македонија

Низ патиштата во Република Македонија во периодот 2008-2017 година (графикон 2) во просек потешко и полесно биле повредени по 6.285 лица. Најмалку повредени лица имало во 2015 година (5.913), а најмногу во 2009 година (6.731).

Графикон 3. Загинати лица во сообраќајни несреќи во периодот 2008-2017 година низ патиштата во Република Македонија

Бројот на загинати лица во сообраќајните несреќи во периодот 2008-2017 година низ патиштата во Република Македонија (графикон 3) се движи од 130 до 198, при што просекот за овој период изнесува 158 лица. Тоа значи дека на секои 55 часа во Република Македонија загинавал по еден граѓанин.

Графикон 4. Загинати лица во сообраќајните несреќи во периодот 2007-2016 година низ патиштата на земјите од Европската Унија (28 земји членки)

Податоците за бројот на загинати лица во сообраќајните несреќи во периодот 2007-2016 година низ патиштата на земјите од Европската Унија (28 земји членки) се прикажани на графикон 4. Највисоката вредност е достигната во 2007 година (43.159), по што следи константен пад, така што најниската вредност ја има достигнато во 2016 година (25.651).

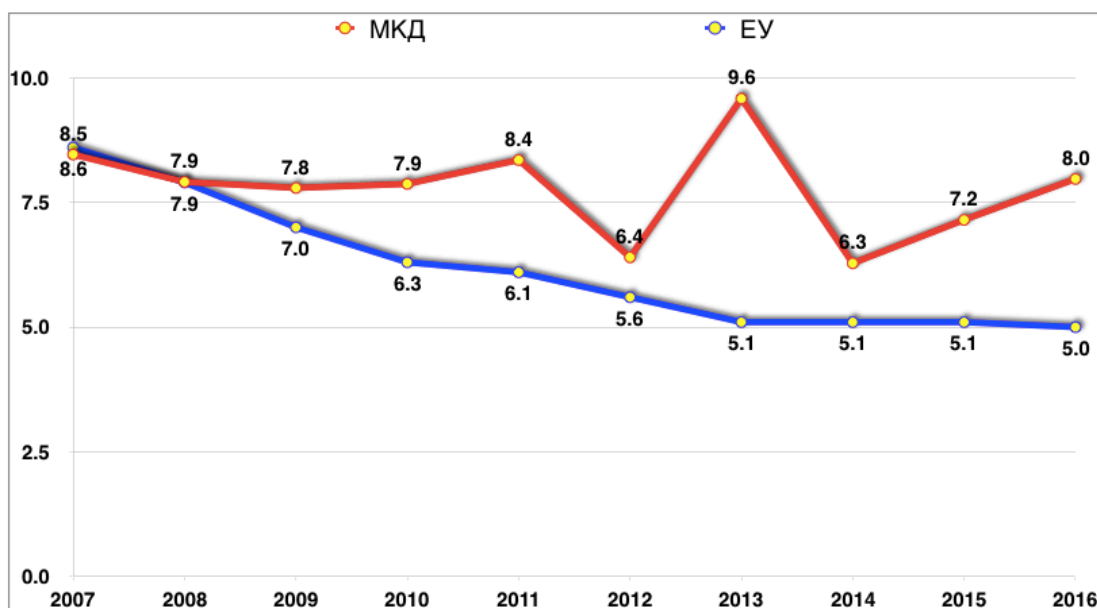
При анализата на воспоставените трендови кај сообраќајните несреќи, а и генерално при оцена на безбедноста во сообраќајот, би требало да се има на ум и да се споредуваат трендовите на податоците за набљудуваниот простор (Република Македонија), со трендовите во другите референтни простори (Европската Унија / 28 земји членки). Еден од таквите показатели кој се користи за споредбени потреби е јавниот ризик.

Јавниот ризик претставува смртност (годишен број на загинати лица) во сообраќајните несреќи на 100.000 жители и го мери ризикот на секој жител да загине во сообраќајна несреќа.⁵ Всушност, јавниот ризик претставува коефициент на виктимизација, како еден од показателите за утврдување на интензитетот на криминалитетот и со него се определува нивото на ранливост, односно колкав е бројот на жртви на 100.000 жители.⁶ Овој показател уште се нарекува и индекс на загрозеност.⁷

⁵ Lipovac, K., *Bezbednost saobraćaja*, Službeni list SRJ, Beograd, 2008, стр. 81

⁶ Мојаноски, Т., Ц., *Методологија на безбедносните науки*, Аналитички постапки, книга III, Скопје, 2013, стр. 72-73

⁷ Златковски, С., Јошевски, З., *Анализа на сообраќајни незгоди*, прв, втор и трет дел, Технички факултет – Битола, 2007, стр. 26

Графикон 5. Јавен ризик од сообраќајните несреќи во периодот 2007-2016 година низ патиштата на Република Македонија и земјите од Европската Унија (28 земји членки)

Како што може да се согледа од графикон 5 во рамките на истражуваниот период во Република Македонија коефициентот на јавниот ризик⁸ бил најнизок во 2014 година (6,28), а највисока вредност овој коефициент имал во 2013 година (9,58). Според просекот на јавниот ризик за истражуваниот десетгодишен период, секоја година како последица на сообраќајните несреќи загинавале по 8 лица на секои 100.000 жители во Република Македонија.

Во 28-те земји членки на Европската Унија коефициентот на јавниот ризик бил најнизок во 2016 година (5,0), а највисока вредност овој коефициент имал во 2007 година (8,6). Карактеристично е што според просекот на јавниот ризик за истражуваниот десетгодишен период, секоја година како последица на сообраќајните несреќи загинавале по 6 лица на секои 100.000 жители низ земјите членки на Европската Унија.

Македонскиот јавен ризик во однос на јавниот ризик на ЕУ (28-те земји членки) во просек е помал за 1,6 во рамките на анализираниот десетгодишен временски период. Она што можеме да го забележиме тука е константното намалување на јавниот ризик во земјите членки на ЕУ, што укажува на постојаното преземање на превентивни мерки за унапредување на сообраќајно-безбедносната состојба на патиштата. Кај јавниот ризик на Република Македонија, тоа не е случај. Забележливи се наизменични намалувања и

⁸ Заради поголема релевантност на пресметките на јавниот ризик каде е потребен бројот на населението во Македонија, користени беа проценети податоци кои се однесуваат за 31.12 секоја година од истражуваниот десетгодишен период, наведени според публикациите: Државен завод за статистика, Статистички преглед: Население и социјални статистики, Прозени на населението на 30.06.(2006-2015) и 31.12.(2006-2015) според полот и возраста, по општини и по статистички региони, Скопје, јули, 2007-2016 година. Предизвик на кој се наиде притоа беше тоа што последната достапна проценка на населението направена од Државниот завод за статистика е од 2016 година, а се однесува на 2015 година, така што како бројка на населението во 2016 и 2017 година беше земени онаа бројка од последно достапната 2015 година.

зголемувања на јавниот ризик, што значи дека има отсуство на конзистентни и јасни политики, како и главна цел кон која се стремат сите мерки и активности кои се преземаат за зголемување на безбедноста во патниот сообраќај.

Според пресметаните индикатори се констатира дека сообраќајно-безбедносна состојба на патиштата во Република Македонија е неповолна и тенденциите во функционирањето на сообраќајот на патиштата, се алармантни, загрижувачки и неприфатливи за нашето општество. Поради тоа, како императив се наложува неопходната потреба за преземање на дополнителни напори од страна на сите надлежни органи и институции кон пронаоѓање на ефикасни и ефективни стратешки решенија, мерки и активности, кои ќе најдат реална примена во патниот сообраќај, со цел негово оптимално одвивање, со сведување на минимално ниво на штетните последици кои неминовно произлегуваат од него.

Центар за интернет, развој и добро управување ИМПЕТУС - Скопје
програма БЕЗБЕДНОСТ

д-р Кире Бабаноски
м-р Лилјана Пецова Илиеска